

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI
și SPORTULUI
UNIVERSITATEA DE ARTE TEATRALE
TÂRGU-MUREȘ

TEZĂ DE DOCTORAT

- rezumat -

*TEATRALITATEA LIMBAJULUI SCENIC LA
PURCĂRETE*

CONDUCĂTOR DOCTORAT:
PROF. UNIV. DR. Béres András

DOCTORAND:

Noferi Edith Nicoleta

Tg-Mureș, 2010

CUPRINS:

INTRODUCERE

1. SILVIU PURCĂRETE – OMUL DE TEATRU
 - 1.1. Evoluție regizorală
 - 1.2. Purcărete în spectacologia sec. XX
 - 1.3. Elementele caracteristice ale regiei la Purcărete
 - 1.4. Colaborarea cu teatrul craiovean
2. TEXTUL DRAMATIC LA PURCĂRETE
 - 2.1. Tragicul contemporan la Purcărete
 - 2.2. De la text la spectacol – poziții estetice contemporane
 - 2.2.1. Scenariul la *Ubu Rex cu scene din Macbeth*
 - 2.2.2. Scenariul la *Danaidele*
 - 2.3. Textul dramatic din perspectiva esteticii contemporane
3. DE LA SEMIOTICA GENERALĂ LA SEMIOLOGIA TEATRALĂ
 - 3.1. Incursiuni în semiotică
 - 3.1.1. Semiotica și studiul semnului
 - 3.1.2. Comunicare și analiză
 - 3.1.3. Studiul și clasificarea semnelor
 - 3.2. Semnul teatral
 - 3.2.1. Semnul saussurian în teatru
 - 3.2.2. Problematizarea referentului teatral
 - 3.2.3. De la macro-semnul teatral la analiza semnului minimal
 - 3.2.4. Semiotizarea obiectului
 - 3.2.5. Codul teatral
 - 3.2.6. Tipologia semnelor de inspirație peirceniană
 - 3.2.7. Transformabilitatea semnului și funcția prim-planului
4. LIMBAJUL SCENIC LA PURCĂRETE
 - 4.1. Repere de analiză semiotică
 - 4.2. Analiza iconică a spectacolelor lui Purcărete
 - 4.2.1. Modernismul montării la *Ubu Rex cu scene din Macbeth*
 - 4.2.2. Structura muzicală la *Ubu Rex*
 - 4.2.3. Poetica montării în *Danaidele*

4.2.4. Coregrafia spațială la *Danaidele*

4.3. Imagini consacrate

5. TEATRALITATEA LIMBAJULUI SCENIC

5.1. Stilul regizoral

5.1.1. Teatrul vizual – o formulă sincretică spectaculară

5.1.2. Silviu Purcărete și teatrul de imagini

5.2. Semnele fetiș la Purcărete

5.2.1. Fetișismul în semiotică

5.2.2. Semnele fetiș în spectacolele lui Purcărete

5.3. Teatralitatea limbajului scenic

5.3.1. Conceptul de teatralitate

5.3.2. Caracteristicile teatrale ale limbajului scenic

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

TEATRALITATEA LIMBAJULUI SCENIC

LA PURCĂRETE

Lucrarea de față urmărește, așa cum reiese din titlul tezei, analiza limbajului scenic din operele regizorului român, Silviu Purcărete. Prin această temă, s-a încercat o sinteză și o analiză a limbajului teatral din creațiile lui Purcărete, cu precădere spre un studiu de caz a două din spectacolele de anvergură, care au avut o lungă carieră internațională: *Ubu Rex cu scene din Macbeth* și *Danaidele*. Alegerea acestor două spectacole nu a fost făcută arbitrar, ele reprezentând un moment de referință în spectacologia sfârșitului de sec. XX. *Ubu Rex cu scene din Macbeth*, alături de *Danaidele* sunt spectacole ce au așezat numele regizorului Silviu Purcărete între primii mari creatori de teatru din România și nu numai: „vrând, nevrând, trebuie să constatăm azi că Silviu Purcărete este un artist a cărui notorietate a crescut constant, devenind regizorul român cel mai reprezentativ din Europa.”¹ Încercările noastre vizează încadrarea regizorului român în panorama teatrului european, prin noutatea și autenticitatea limbajului său, precum și a teatralității articulării elementelor scenice.

A. Obiectul lucrării: Teza noastră este o încercare de analiză multidisciplinară, în care sunt îngemănate mai multe discipline: estetică, hermeneutică, filosofie și semiotică, în vederea argumentării teatralității limbajului scenic la Purcărete.

Teza s-a născut din curiozitatea de a înțelege empiric fenomenul Purcărete în spectacologia contemporană europeană, cu tot ceea ce înseamnă noutatea limbajului său teatral și a particularităților de redare scenică. Un alt motiv este și interesul major pentru semiologia teatrală, în sensul de a înțelege în ce măsură ea poate fi generoasă pentru studiul aplicat al limbajului scenic, urmărind îndeaproape interpretarea semnificațiilor semnelor, precum și a modului de corelare al semnelor pentru întregirea mesajului artistic.

¹ Berceanu, Patrel: *Ubu Rex cu scene din Macbeth*, Craiova, Ed. Aius, 2000, pg.5

Lucrarea își propune să urmărească prin spectacologia regizorului român, utilitatea semiologiei teatrale în contextul actual, printr-un studiu aplicat asupra a două spectacole de referință ale scenei românești și definirea limbajului scenic cu toate atributele sale.

B. Actualitatea temei: rezidă din nevoia de a înțelege necesitatea semiologiei teatrale, mai ale acum când omul modern este pus în fața unui număr din ce în ce mai complex și mai variat de limbaje comunicaționale. În evoluția ei, ființa umană simte nevoia unei comunicări superioare și complexe cu mediul înconjurător, iar secolul vitezei a facilitat și a dezvoltat prin explozia fluxului informațional o multitudine de limbaje care devin din ce în ce mai abstracte și neinteligibile. Altfel spus, omul contemporan a ajuns să se prindă singur în capcana unei nevoi de comunicare evoluată. Similar, se întâmplă și cu arta care a dezvoltat, odată cu necesitățile de comunicare ale omului, o serie de limbaje abstracte. Asistăm, astăzi în teatru, la o serie de inovații teatrale care au abordări diferite, abstracte și novatoare ale limbajului teatral. Semiotica este în măsură să clarifice deficitele sau confuziile create în cadrul mesajelor sau al semnelor din diferitele domenii de cercetare.

Nevoia decodării limbajelor devine astfel necesară în domeniile unde sunt aplicate, atât pentru receptor cât și pentru transmițător. În ceea ce privește teatrul, spectatorul trebuie să învețe să descifreze mesajele dezvăluite de spațiul de joc, în egală măsură cum este necesar ca oamenii de teatru să cunoască și să faciliteze comunicarea artistică.

C. Caracterul științific novator: constă în noutatea temei abordate. Despre semiotică s-a scris foarte mult în comparație cu semiologia teatrală care a avut partea ei de dezvoltare și care astăzi cunoaște din păcate o stagnare. Lucrarea dorește să demonstreze necesitatea semioticii în teatru, prin care să ofere modele posibile și practice de cercetare semiotică asupra spectacolelor de teatru.

D. Rezumatul lucrării de doctorat: teza este structurată pe cinci capitole distincte care urmăresc pas cu pas analiza ce reiese din titlul lucrării. Primul capitol este susținut de o cercetare critică teatrală asupra regiei lui Purcărete; al doilea capitol dezbate problema textului teatral în actualitate și bineînțeles vizează percepția regizorului asupra textului scenic prin metode analitice de cercetare. Următorul capitol este dedicat semioticii generale și semiologiei teatrale, urmărind analitic desprinderea semiologiei teatrale de semiotică. Capitolul patru prezintă analiza semiotică a celor două spectacole *Ubu Rex...* și *Danaidele*, sprijinindu-ne în demersul nostru și de alte

domenii de cercetare: estetică, lingvistică, psihologie, sociologie, etc. În ultimul capitol, s-a încercat analitic definirea stilului regizoral și a limbajului scenic la Purcărete.

Cap. 1. SILVIU PURCĂRETE – OMUL DE TEATRU

- 1.1. Evoluție regizorală
- 1.2. Purcărete în spectacologia sec. XX
- 1.3. Elementele caracteristice ale regiei la Purcărete
- 1.4. Colaborarea cu teatrul craiovean

Pentru început, teza se sprijină pe o expunere detaliată a spectacolelor lui Purcărete și a particularității lor extrase din cronicile teatrale, lucrarea bazându-se foarte mult pe modul de receptare a criticii teatrale asupra operelor lui Purcărete. Primul subcapitol, *Evoluție regizorală*, este o introducere în lumea lui Purcărete, deschisă spre o bibliografie și o cronologie a activității regizorale. Al doilea subcapitol, *Purcărete în spectacologia sec. XX*, urmărește evoluția regiei sale în contextul istoric, pornind de la perioada comunistă, din *teatrul războiului rece* și împrumuturile teatrului ambiental și trecând la perioada post-decembristă, unde se cultivă șocul emoțional. Pe mai departe, în cel de al treilea subpunct, *Elementele caracteristice ale regiei lui Purcărete*, s-a urmărit caracterizarea regiei sub aspectul a patru componente scenice: text, muzică, decor și costum. Prelucrarea textului este esențială în regia lui Purcărete, prin conceperea de scenarii teatrale. Muzica este o prelungire a textului, raportul dintre text și muzică fiind unul profund datorită căruia se poate produce catharsisul. Scenografia se deschide asemeni muzicii, ca un poem vizual, fie că se folosesc decoruri simple aproape inexistente sau fie că scena abundă de decoruri fastuoase și ample. Tot aici, se amintește de relația regizorului cu muzicianul Vasile Șirli, compozitorul muzicii din spectacolele sale și scenografii Lia Manțoc, cea care de regulă semnează costumele și Helmuth Sturmer, cu care regizorul creează decorul. Ultimul subcapitol, *Colaborarea cu teatrul craiovean*, urmărește cronologic evoluția și relația regizorului cu teatrul craiovean, colaborare fericită care a adus atât regizorului cât și Teatrului Național din Craiova, notorietatea internațională.

Cap. 2. TEXTUL DRAMATIC LA PURCĂRETE

2.1. Tragicul contemporan la Purcărete

2.2. De la text la spectacol – poziții estetice contemporane

2.2.1. Scenariul la *Ubu Rex cu scene din Macbeth*

2.2.2. Scenariul la *Danaidele*

2.3. Textul dramatic din perspectiva esteticii contemporane

În cel de al doilea capitol am căutat să argumentez relația regizorului cu textul care urmează să fie jucat. Se observă din repertoriul de Purcărete, o înclinație a acestuia spre tragic indiferent de originea lui, antic, shakespearian sau absurd, de aceea am dezvoltat în subcapitolul ***Tragicul contemporan la Purcărete***, această idee. S-a urmărit analiza tragicului raportat la cele două spectacole *Ubu Rex...* și *Danaidele*, unde avem două abordări diferite ale tragicului dar ancorate în realitatea contemporană, cel antic și cel absurd. O distincție aparte s-a evidențiat la *Ubu Rege*, unde se știe că tragicul absurd este lipsit de măreție și prin urmare și de necesitatea sau apariția catharsisului, fapt contrazis de Purcărete demonstrând că producerea catharsisului poate fi concepută prin multe modalități scenice, aici cu ajutorul muzicii.

Pe mai departe, acest capitol cu următorul subcapitol ***De la text la spectacol – poziții estetice contemporane*** (alcătuit din subpunctele: Scenariul la *Ubu Rex cu scene din Macbeth* și Scenariul la *Danaidele*) și ***Textul dramatic din perspectiva esteticii contemporane***, urmărește din perspectiva esteticii contemporane modul de abordarea textului literar din spectacologia lui Purcărete, mai precis din două spectacole foarte importante: *Ubu Rex cu scene din Macbeth* și *Danaidele*. Punerea în scenă, pornind de la descifrarea textului literar și codificarea acestuia în limbaj teatral nu presupune traducerea universului literar în cel scenic, ci presupune mai întâi interpretarea textului literar și mai apoi realizarea creativă a spectacolului. Textul literar și-a pierdut de mult funcția centrală, el ajungând a fi una din componentele spectacolului de teatru. Aceste lucruri sunt pe larg dezbătute după cele două viziuni radical opuse asupra textului dramatic: viziunea textocentristă a semiologilor contemporani și viziunea scenocentristă a esteticianului Hans-Thies Lemann, însă Patrice Pavis clarifică aceste direcții prin descoperirea unei forme mediatore a celor două viziuni. În continuare s-au urmărit particularitățile de concepere a textului, unde în *Ubu Rex* avem formula teatrului în teatru din Comedia'dell Arte și atașarea la textul lui Jarry, a textului shakespearian din *Macbeth*, în timp ce, în *Danaidele*, scenariul se prezintă ca o

compoziție liberă și originală a unei piese care s-a pierdut în negura timpului. Regizorul nu a căutat o construcție realistă a piesei ci mai degrabă s-a folosit de mitul danaidelor în dezvoltarea unui scenariu ce urmărește ingenios nașterea tragediei. Scenariul este compus din texte și definiții ale tragediei din Aristotel, Corneille, Stendhal, Etienne Souriau, Scalinger, Schopenhauer, Hegel și Nietzsche. Dar se observă că structura *Danaidelor* urmărește ca și în *Ubu Rex*, metoda teatrului în teatru unde zeii se joacă de-a tragedia. Urmărind cele trei poziții estetice argumentate anterior, s-a mers în ultimul subcapitol, ***Textul dramatic din perspectiva esteticii contemporane***, la analiza conceperii scenariului ale celor două spectacole, unde se va observa diferențe de abordare al textului, astfel că *Ubu Rex* tinde spre o viziune textocentristă iar *Danaidele* se încadrează fără echivoc în viziunea scenocentristă.

Cap. 3. DE LA SEMIOTICA GENERALĂ LA SEMIOLOGIA TEATRĂLĂ

3.1. Incursiuni în semiotică

3.1.1. Semiotica și studiul semnului

3.1.2. Comunicare și analiză

3.1.3. Studiul și clasificarea semnelor

3.2. Semnul teatral

3.2.1. Semnul saussurian în teatru

3.2.2. Problematizarea referentului teatral

3.2.3. De la macro-semnul teatral la analiza semnului minimal

3.2.4. Semiotizarea obiectului

3.2.5. Codul teatral

3.2.6. Tipologia semnelor de inspirație peirceniană

3.2.7. Transformabilitatea semnului și funcția prim-planului

Demersul nostru analitic vizează semiotica semnului, pornind de la semiotica generală spre semiologia teatrală. Interesul nostru a fost descoperirea unui model de analiză semiotică ideal pentru spectacologia lui Purcărete. Astfel că, în cel de al treilea capitol al lucrării, în subcapitolul ***Incursiuni în semiotică***, atenția noastră s-a îndreptat spre dezvoltarea noțiunilor teoretice ale semioticii generale, prin definirea semnului, potrivit celor doi pionieri ai semioticii, Saussure și Peirce. Sunt analizate aici binomul

semnului saussurian (semnificant, semnificat) și trinomul semnului peircenian (representament, interpretant și obiect), diferența fiind că Peirce dezvoltă funcția referențială a semnului. De asemenea, s-a urmărit definirea mesajului și a codurilor, identificarea proprietăților structurale ale semnului (denotativ, conotativ) și a particularităților de interpretare a unui semn, prin codificare și decodificare, sau prin deducțiile logice, precum și analiza clasificării semnelor de origine peirceniană. De amintit că, în acest subcapitol, sunt expuse și polemicile și pozițiile semioticienilor

Trecând de la semiotica generală și ajungând la semiologia teatrală, ne-am propus în cel de al doilea subcapitol intitulat *Semnul teatral*, investigarea conceptului de semn teatral și a diferitelor modalități de reprezentare a semnificației. Pornind de la definițiile lui Saussure și Peirce am arătat că semnul teatral s-a dezvoltat pe două direcții fundamentale. Primele cercetări semiotice asupra teatrului au fost concepute, însă, de reprezentanții școlii structuraliste din Praga, inspirați de modelul lui Saussure. În schimb, moștenirea lui Peirce, (preluată de Jan Kott, André Helbo, Patrice Pavis, Anne Ubersfeld, Keir Elam, Erika Fischer-Lichte sau Martin Esslin) în analiza și clasificarea semnelor teatrale, se bucură și astăzi de aprecierea și punerea în practică a acestora. Întâlnim și aici dezbateri asupra semnului teatral, ca de exemplu problema referentului teatral expus de Anne Ubersfeld și combătut de Patrice Pavis. Am arătat și argumentat, conform semiologiei teatrale a semnului, părțile esențiale care trebuie urmărite în analiza unui spectacol: analiza semnului minimal de inspirație saussuriană; semiotizarea obiectului; codul teatral și codurile mixte; precum și tipologia și funcționalitatea semnelor teatrale de inspirație peirceniană (icon, index, simbol).

Cap 4. LIMBAJUL SCENIC LA PURCĂRETE

4.1. Repere de analiză semiotică

4.2. Analiza iconică a spectacolelor lui Purcărete

4.2.1. Modernismul montării la *Ubu Rex cu scene din Macbeth*

4.2.2. Structura muzicală la *Ubu Rex*

4.2.3. Poetica montării în *Danaidele*

4.2.4. Coregrafia spațială la *Danaidele*

4.3. Imagini consacrate

Acesta este capitolul în care s-a analizat din punct de vedere semiotic limbajul scenic din cele două spectacole supuse investigației. Este un capitol amplu care

urmărește sistematic investigarea semnificațiilor și modul de producere și funcționare a semnelor din spectacol.

Neexistând un model standard de analiză semiotică a limbajului scenic, am considerat necesar a aduce un model posibil de analiză semiotică asupra spectacolului ce urmează a fi investigat. Astfel că, în subcapitolul *Repere de analiză* ne-am sprijinit pe sugestiile și indicațiile lui Pavis. Acestea se referă la definirea semnificației și la modul în care semnele sunt îmbinate și corelate în conceperea mesajului artistic. Putem observa conotațiile și sensurile derivate pe care le poate avea un semn față de un receptor și, astfel, să subliniem rolul producătorului dar și al spectatorului în stabilirea rețelelor și a dinamicii lor. Nu ne interesează o clasificare a semnelor după tipologia lor (icon, index, simbol), ci funcția predominantă a unui semn (iconică, indexicală sau simbolică) și să determinăm rolul respectiv al funcțiilor dintr-o secvență și să refacem astfel traseul simbolizării. Ca bază a teoriei semnului, se observă că trebuie să ne sprijinim pe o analiză multidisciplinară, care însumează literatura, psihologia, sociologia, istoria, estetica, etc.

În subcapitolul *Analiza iconică a spectacolelor lui Purcărete*, am argumentat modul în care semnele au contribuit la formarea mesajului. O observație majoră asupra acestui studiu este aceea că analiza nu prevede o detaliere minuțioasă a semnelor ci mai degrabă o privire globală a semnificațiilor esențiale, în special cele simbolice, din fiecare episod sau imagine scenică, acordând o atenție însemnată producerii semnelor importante din spectacol.

În urma analizei semiotice a fiecărui spectacol, s-a constatat o particularitate aparte de redare a semnelor, în funcție de rolul pe care îl îndeplinesc în spectacol: de aici, putem formula ideea că Purcărete centrează anumite elemente scenice în funcție de imaginea sau ideea de bază pe care dorește să o prezinte. Astfel, am dezvoltat în subcapitolul *Structura muzicală*, rolul covârșitor al muzicii în crearea catharsisului din *Ubu Rex*, argumentând modul de funcționare și transmitere a sunetelor pe un traseu sinusoidal raportat la cerințele regiei. În schimb, la *Danaidele* se observă funcția majoră a mișcării scenice create de mulțimea de oameni. Această idee este dezvoltată în subcapitolul *Coregrafia spațială*, unde s-a analizat semiotic mișcările de grup ale actorilor, care nu întâmplător prezintă structuri geometrice atât statice cât și dinamice, conferind spectacolului o plasticitate covârșitoare a mișcării corporale a celor două grupuri de femei și bărbați.

Ultimul subcapitolul, *Imagini consacrate*, analizează semiotic două imagini din cele două producții teatrale. Se observă că spectacolele lui Purcărete abundă de imagini scenice expresive sau grandioase, dar există în fiecare reprezentație, cel puțin o imagine care rămâne memorabilă prin frumusețea sau măreția redării ei. În *Ubu Rex cu scene din Macbeth* se desprinde ca spectaculos, simbolul jurământului celor care-l vor ucide pe rege, iar în *Danaidele*, cea mai poetică concepție vizuală rămâne splendoarea unei mări agitate de valuri. Două imagini transformate în metafore, care au rămas, de-a lungul timpului, consacrate în memoria spectatorilor.

Dar nu efectul final al mesajului ne interesează aici, ci modul de concepere al imaginilor pornind de la obiectele scenice care reunite creează un text vizual spectaculos. Modul de producere a structurilor sintagmatice sau a textelor vizuale este redat de semnele scenice care intră în componența imaginilor. Se observă ce au în comun cele două imagini atât de diferite: (1) spectaculosul vizual ce se degajă ca atitudine de receptare asupra elementelor hiperbolizate scenic cu ajutorul mărimii exagerate a unei rochii sau a unei pânze. (2) De asemenea, procedeul de focalizare a atenției cu ajutorul luminii este identic în ambele variante. (3) O particularitate aparte se desprinde prin utilizarea aceleiași culori de lumini cu nuanța obiectului scenic focalizat, lumină roșie pe rochie roșie și lumină albastră pe pânză albastră, rezultând, de aici, că acest procedeu nu anulează efectul ci, din contră, îl amplifică.

În urma analizei semiotice asupra celor două spectacole *Ubu Rex cu scene din Macbeth* și *Danaidele*, s-a observat că semiologia teatrală oferă un real suport de observare și argumentare teoretică a artei spectaculare, evidențiindu-se modalitățile de redare scenică a simbolurilor, a rețelelor de unități semiotice care cooperează între ele, a modului în care elementele scenice interacționează și transmit un mesaj precum și sesizarea și explicarea unor nereguli sau abateri ce rezultă din transmiterea mesajului. Se poate afirma, pe baza investigației noastre, că semiologia teatrală este menită să observe și să demonstreze acea particularitate a unui spectacol, acel inedit care conferă reprezentației teatrale elementele de originalitate și autenticitate. Astfel că la *Ubu Rex...* s-a putut argumenta semiotic structura muzicală de care amintea Purcărete, iar în *Danaidele* a fost posibil demonstrarea aportului uriaș al coregrafiei spațiale asupra spațiului de joc.

În consecință, semiologia teatrală ar trebui să fie de o importanță majoră, pentru că așa cum afirma Martin Esslin, studiul semnului devine necesar pentru că ajută regizorul să atingă un grad ridicat de siguranță în transmiterea sensului pe care

intenționează să îl prezinte publicului. De asemenea, cunoașterea clară a modului în care funcționează un spectacol sau de ce uneori nu funcționează, pe baza analizei mijloacelor introduse de creatorii de spectacol, ar trebui să fie de mare ajutor în abordarea critică a unui spectacol.²

Cap 5. TEATRALITATEA LIMBAJULUI SCENIC

5.1. Stilul regizoral

5.1.1. Teatrul vizual – o formulă sincretică spectaculară

5.1.2. Silviu Purcărete și teatrul de imagini

5.2. Semnele fetiș la Purcărete

5.2.1. Fetișismul în semiotică

5.2.2. Semnele fetiș în spectacolele lui Purcărete

5.3. Teatralitatea limbajului scenic

5.3.1. Conceptul de teatralitate

5.3.2. Caracteristicile teatrale ale limbajului scenic

Ultimul capitol *Teatralitatea limbajului scenic la Purcărete* motivează titlul lucrării, cuprinzând și concluziile finale din capitolele precedente.

Se prezintă aici, o dezbatere estetică și semiotică a ceea ce reprezintă limbajul teatral ca atribut al teatralității, încercând o definiție a stilului artistic prin analiza semnelor scenice, în special a semnelor fetiș cu aplicație pe regia lui Silviu Purcărete. Există la regizorul român un limbaj care exprimă chei profunde ale gândirii sale estetice cu ajutorul cărora putem descifra individualitatea stilului său, argumentând prin studiul aplicat, contribuția sa în spectacologia contemporană. Pe baza cercetărilor noastre, s-a urmărit argumentarea stilului artistic și accentuarea pozițiilor estetice ale regizorului român din prisma trăsăturilor stilistice ale teatrului postdramatic (parataxă, simultaneitate, densitatea semnelor, muzicalizarea, corporalizarea, dramaturgia vizuală, corporalizarea, teatrul concretului), așa cum au fost sugerate de Lehmann. De asemenea, ne-am sprijinit și pe analiza semnelor fetiș la Purcărete, semne care sunt trecute cu vederea de semiologia teatrală dar care pot fi asimilate în studiul semnului teatral, întrucât fetișurile semnelor teatrale pot desemna particularitatea și originalitatea sau, de ce nu, manierismul unui creator de spectacol. În vederea

² Esslin, Martin: *The Field of Drama*, Londra, Ed. Methuen Drama, 1990, pp. 50- 51

susținerii stilului regizoral ca atribut al teatralității, ne-am propus o investigație a conceptului de teatralitate, observând că acest concept este strâns legat de limbajul teatral, fiind un mod reprezentativ de exprimare scenică contemporană. Așadar, Purcărete se înscrie în panorama teatrului postdramatic, a acelor creatori de teatru care dezvoltă scena ca pe un ritual al spațiului și al peisajului scenic, argumentând din punct de vedere estetic elementele scenice care sunt îndrăgite de regizor.

Trecerea în revistă a marilor sale spectacole cu accentuarea pozițiilor estetice particulare a regizorului (analizate în primul capitol al lucrării), precum și analiza semiotică a celor două spectacole *Ubu Rex cu scene din Macbeth* și *Danaidele*, au contribuit la argumentarea globală asupra sistemului de concepere a spectacolelor semnate de Purcărete, pornind de la text, regie, sunet, lumină, costum, decor și actor. Din toate acestea se desprinde ideea fundamentală că teatrul lui Purcărete este un teatru crud și incomod, urmărind condiția implacabilă a omului. Pe direcția Maret-Sade, se poate vorbi de estetica lui Purcărete, fiind apropiat fundamental de principiile teatrului absurd ionician.

Modul brutal de a privi lumea este caracteristic la regizorul român, unde cruzimea, tortura și sexualitatea împinsă până la perversiuni sunt desprinse parcă din imaginarul mitic-colectiv, care caută aproape dureros și șocant din cele mai ascunse și rușinoase cotloane ale subconștientului, parcă în spirit freudian, o eliberare de angoasele și spaimile umanității, totul propulsat artistic în imagini inedite, oferind astfel șansa purificării. Iată esența operei lui Purcărete, un teatru prea greu de digerat de pudibonzi și prea exaltat de nonconformiști.

Bibliografie selectivă

I. Cărți

- Appia, Adophe: *Opera de artă vie*, București, Editura Unitext, 2000
- Aristofan: *Teatru*, București, E.S.P.L.A., 1956
- Aristotel: *Poetica*, București, ed. Academiei, 1965
- Artaud, Antonin: *Teatrul și dublul său*, Cluj-Napoca, ed. Echinox, 1997
- Banu, George: *Repetițiile și teatrul reînnoit*, București, ed. Nemira, 2009
- Banu, George: *Teatrul memoriei*, București, ed. Univers, 1993
- Banu, George: *Ultimul sfert de secol teatral*, București, ed. Paralela 45, 2003
- Barthes, Roland: *Romanul scriiturii*, București, ed. Univers, 1987
- Berceanu, Patrel: *Monografia unui eveniment teatral: Titus Andronicus*, Craiova, ed. Aius, 1997
- Berceanu, Patrel: *Monografia unui eveniment teatral: Ubu Rex cu scene din Macbeth*, Craiova, ed. Aius 2000
- Berlogea, Ileana: *Teatrul și societatea contemporană. Experiențe dramatice și scenice ale anilor '60-'80*, București, ed. Meridiane, 1982
- Béres, András: *Text și spectacol*, Târgu Mureș, ed. Academos, 2000
- Borțun, Dumitru; Borșa, Teodor: *Semiotica vizualului*, curs redactat de Universitatea Națională de Arte, București, 2004
- Brecht, Bertolt: *Scrieri despre teatru*, București, ed. Univers, 1977
- Brook, Peter: *Spațiul gol*, București, ed. Unitext, 1997
- Burgos, Jean: *Pentru o poetică a imaginarului*, București, ed. Univers, 1988

- Bușe, Ion: *Aspecte ale mitului*, Craiova, ed. Universitaria, 2001
- Ciobanu, Nicolae: *Întâlnirea cu opera*, București, ed. Cartea Românească, 1982
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain: *Dicționar de simboluri*, Iași, ed. Polirom, 2009
- Constantinescu, Marina: *Les Danaïdes. Histoire d'un spectacle*, București, ed. Nemira, 1996
- Cristea, Mircea: *Condiția umană în teatrul absurdului*; Editura Didactică și Pedagogică, București; 1997
- Crișan, Sorin: *Teatru și cunoaștere*, Cluj-Napoca, ed. Dacia, 2008
- Dumitriu, Cornel: *Arheologia dramelor shakespeariene*, București, ed. Alfa, 1996
- Durand, Gilbert: *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, ed. Univers, 1977
- Dürrenmatt, Friedrich: *Dramaturgice și critice*, București, ed. Libra, 2001
- Eco, Umberto: *Cum se face o teză de licență*, Iași, ed. Polirom, 2006
- Eco, Umberto: *Lector in fabula*, București, ed. Univers, 1991
- Eco, Umberto: *Limitele interpretării*, Constanța, ed. Pontica, 1996
- Eco, Umberto: *O teorie a semioticii*, București, ed. Trei, 2008
- Eco, Umberto: *Tratat de semiotică generală*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982
- Elam, Keir: *The Semiotics of Theatre and Drama*, London, ed. Routledge, 2001
- Elvin, B.: *Teatrul și interogația tragică*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969

- Esslin, Martin: *Teatrul absurdului*, București, ed. Unitext, 2009
- Esslin, Martin: *The Field of Drama*, Londra, Methuen Drama, 1990
- Freud, Sigmund: *Interpretarea viselor*, București, ed. Măiestra, 1991
- Freud, Sigmund: *Psihanaliză și sexualitate*, București, ed. Științifică, 1994
- Frumușani, Daniela: *Introducere în semiotică*, curs de semiotică internă al Facultății de jurnalism, Universitatea din București
- Genette, Gérard: *Introducere în arhitext*, București, ed. Univers, 1994
- Gheorghiu, C-tin; Firescu, Al.: *Istoria Teatrului Național din Craiova*, Craiova, ed. Aius, 2000
- Grotowski, Jerzy: *Spre un teatru sărac*, București, ed. Unitext, 1998
- Ionesco, Eugen: *Antidoturi*, București, ed. Humanitas, 1993
- Jarry, Alfred: *Ubu*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969
- Kernbach, Victor: *Dicționar de mitologie generală*, București, ed. Științifică și Enciclopedică, 1989
- Kernbach, Victor: *Miturile esențiale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978
- Kott, Jan: *Shakespeare, contemporanul nostru*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969
- Kowzan, Tadeusz: *Littérature et spectacle*, Warszawa, PWN-Éditions Scientifiques de Pologne
- Le Bon, Gustave: *Psihologia mulțimilor*, București, ed. Antet XX Press
- Lehman, Hans-Thies: *Le Théâtre postdramatique*, Paris, Editura L'Arche, 2002
- Lehman, Hans-Thies: *Teatrul Postdramatic*, București, ed. Unitext, 2009
- Liiceanu, Gabriel: *Tragicul, o fenomenologie a limitei și depășirii*, București, ed. Humanitas, 1993

- Manda, Nicolae: *Teatralitatea. Un concept contemporan*, București, UNATC Press, 2006
- Marinescu, Nicolae: *Europa de acasă*, Craiova, ed. Aius, 2005
- Mašek, Victor Ernest: *Pariul cu teatrul*, București, ed. Tehnică, 1998
- Menta, Ed: *Andrei Șerban. Lumea Magică din spatele cortinei*, București, ed. Unitext 1999
- Moiescu, Valeriu: *Însemnări contradictorii*, București, ed. Unitext, 1999
- Nietzsche, Friedrich: *Amurgul idolilor*, București, ed. Humanitas, 2008
- Pavis, Patrice: *Dictionnaire du theatre*, Paris, ed. Armand Colin, 2006
- Pavis, Patrice: *L'analyses des spectacles*, Paris, ed. Armand Colin, 2005
- Peirce, Charles S.: *Semnificație și acțiune*, București, Ed. Humanitas, 1990
- Perrucci, Andrea: *Despre arta reprezentăției dinainte gândite și despre improvizație*, București, ed. Meridiane, 1982
- Petrescu, Camil: *Comentarii și delimitări în teatru*, București, ed. Eminescu, 1983
- Platon: *Dialoguri*, București, Ed. Iri, 1996
- Ricoeur, Paul: *Eseuri de hermeneutică*, București, ed. Humanitas, 1995
- Saussure, Ferdinand de: *Curs de lingvistică generală*, Iași, ed. Polirom, 1998
- Saussure, Ferdinand de: *Scrieri de lingvistică generală*, Iași, ed. Polirom, 2004
- Sava, Ion: *Teatralitatea teatrului*, București, ed. Eminescu, 1981
- Scoradeț, Victor: *Anuarul teatrului românesc. Stagiunea 1997/1998*, București, ed. Unitext, 1997
- Sebeok, Thomas A.: *Semnele: O introducere în semiotică*, București, ed. Humanitas, 2002

- Stanislavski, K.,S.: *Munca actorului cu sine însuși*, București, E.S.P.L.A., 1951
- Tonitza-Iordache, Mihaela: *Despre joc*, Iași, ed. Junimea 1980
- Tonitza-Iordache, Mihaela și Banu, George: *Arta teatrului*, București, ed. Nemira, 2004
- Ubersfeld, Anne: *Lire le théâtre*, Paris, Éditions Sociales, 1982
- Ubersfeld, Anne: *Termenii cheie ai analizei teatrului*, Iași, ed. Institutul European, 1999
- Vianu, Tudor: *Estetica*, București, ed. Orizonturi, 1997
- *** *Dicționar Enciclopedic*, vol. II, București, ed. Enciclopedică, 1996
- *** *Estetica*, București, ed. Academiei RSR, 1983

II. Presă

- Banu, George: *Anii '90 în Teatrul Azi*, nr.10-11-12, 2002
- Banu, George: *Corespondența din Franța în România Literară*, nr.1927, 29 iulie 1996
- Banu, George: *Manipulation d'un proces. A propos de l'Orestia, un Entretien de Silviu Purcărete avec Georges Banu*, Program sală Orestia, Limoges, 1995
- Banu, George: *Orestia în regia lui Silviu Purcărete în România Liberă*, 27 martie 1996
- Banu, George: *Silviu Purcărete, materialismul poetic în Faust de Goethe, un proiect de Silviu Purcărete*, extras de pe site-ul www.lesartsetmouvants.com
- Diaconescu, Romulus: *Regizorul total în Gazeta de sud*, nr. 323, 5 aprilie, 1996

- Dumitru, Andreea: *Helmut Stürmer: Micile trucuri scenografice, care adunate laolaltă, fac o lume* în Teatru Azi, nr.7-8-9/2006
- Jianu, Ion: *Mircea Albulescu – Mecca lumii teatrale* în Cuvântul libertății, nr.913
- Lehman, Hans-Thies: *Moștenirea teatrului postdramatic și a tragediei*, art. în rev. Színház, apr. 2008
- Lupu, Gabriela: *Purcărete îl bagă pe Ovidiu la pușcărie* de Gabriela Lupu, Cotidianul, 10.12.2006
- Marinescu, Mirela: *Emil Boroghină și gloria Naționalului craiovean*, în *Gazeta de Sud*, nr.3649 anul 12, 19 februarie 2007
- Moisescu, Valeriu: *Dinamizarea ideii prin regia activă*, rev. Teatrul, 12/1967
- Modreanu, Cristina: *Metamorfozele lui Purcărete – un spectacol cu ochii la stele*, în *Gândul*, 11 iun 2008, extras de pe site-ul www.gandul.info
- Parhon, Victor: *Școala lui Purcărete sau orgoliul umilității* în *Mozaicul*, nr.1/1998
- Patlanjoglu, Ludmila: *Silviu Purcărete: Creația în teatru trebuie să fie o bucurie* în *Teatrul*, nr.7-8 / 1986
- Popa, Vlad Sebastian :*Note pe marginea unui spectacol-capodoperă* în *Teatrul Azi*, nr.9-10/1995
- Popa Buluc, Magdalena: *Silviu Purcărete: Mi-ar fi plăcut să trăiesc în diferite epoci* în *Cotidianul*, 29 iunie 2008 www.cotidianul.ro
- Popescu, Marian: *Interviu. Trăim o stare de haos și de ciură – ea este producătoare de artă* în *Semnal teatral*, nr.1/1995
- Pulpa, Oana: *Surprizele stagiunii*, în *Money Express*. 9 oct.2007, extras de pe site-ul www.moneyexpress.ro

- Ribingiuc, Angela: *Un deceniu pe marile scene ale lumii* extras de pe site-ul www.sisnet.ro/arhiva/an2004/4560/Cultura.htm
- Silvestru, Valentin: *Butoiul Danaidelor*, Teatrul Azi, nr.3/1996
- Silvestru, Valentin: *Danaidele*, Gazeta de Sud, nr. 232, 14 dec.1998
- Silvestru, Valentin: *Viața personală a lui Shakespeare, scrisă de Marin Sorescu*, în *România literară*, nr.13/1990
- Stanciu, Carmen, citat din Conferința *Victime colaterale* în articolul *Sângele care purifică* de Carmen Stanciu, Evenimentul Zilei nr.5221
- Stancu, Natalia: *Silviu Purcărete și Cumnata lui Pantagruel au deschis festivalul celor 50 de spectacole*, în *Curierul Național*, extras de pe site-ul www.curierulnational.ro
- Turea, Larisa: *Emil Boroghină. „Bucuriile pe care le-am trăit au fost nenumărate”* în *Sud-Est*, extras de pe site-ul www.sud-est.md
- *Program sală Legendele Atrizilor*, Teatrul Dramatic Constanța, 1978
- Wallace, Neil: *Wallace Neil in Conversation with Silviu Purcărete*, în *Program sală Furtuna*, Nottingham Playhouse, 1995